

Izginila mi je
Ob zori zlata sreča,
In solza móči zdaj
Mi lica še žareča.

Ne véš, da v sanjah sem
Na prsih ti slonéla,
Ne véš, da ustna ti
Na mojih so goréla;

Da pila čute sem,
Sreberno-čiste, sládke, —
Oj, da minule so
Te sládke — sanje kratke!

Sava.

Narodne stvari.

IV.

Divje žene ali Krivjopete.

V beneških Slovencih zapisal Ivan Trinko.

Kakor ostali Slovenci, tako so si tudi beneški obdržali marsiktero vražo in prazno vero. Odtod pa izvirajo brezštevilne razprave in bajke, in ko bi si človek na glavo vzel, zapisovati vse, kar zna naše ljudstvo v dolgih zimskih večerih po toplih izbah pripovedovati, napisal bi precèj debelo knjigo ter zabeležil marsikaj zanimivega. Da si ljudstvo rado s pripovedovanjem krati čas, to je obče znano. Gradiva ima mnogo in mnogovrstnega, starega in novega, domačega in tujega. Pri nas na Beneškem, kjer smo bolj v dotiki z laškim elementom nego z bratskim, vrnilo se je že dokaj laških med slovenske pravljice. A vender je še mnogo čisto slovenskega blaga, in marsikaj imamo skupnega z ostalimi Slovenci, tako da se večkrat čitajo v slovenskih knjigah in listih pravljice zapisane na Kranjskem, Štajerskem itd., ki se pripovedujejo z malimi izpremembami tudi na Beneškem; n. pr. o divjem moži, o védomcih, o škrateljnu, o pesjanih in dr. — Ali na Beneškem se je ohranila tudi vera na neka bitja, o katerih ne vem, ali se kaj pripoveduje drugod; namreč vera na „Divje babe“, ali kakor jih drugače zovejo „Krivjopete“. Te žene, bivajoče po gorskih jamah in duplinah, imele so dolge po plečih razvozlane lase, roki nazaj obrnjeni in tudi nogi tako, da so imele prste od zadaj, spredaj pa pete, odtod ime jim „Krivjopete“. Prikazovale so se čez noč in plašile človeka. Vender jih je bilo videti tudi po dné, posebno kadar se je pripravljala kaka nevihta. Postavljale so se po skalinah na vzvišene prostore in

odtod opazovale delujoče ljudi. Ker so poznale naravne moči in skrivnosti, prerokovale so kmetu slabo vreme, svarile ga pred nevarnostjo in ga marsikaj učile, a vselej so se za svoje dobre svete same lepo plačale. Tako n. pr. se pravi, da nekega lepega poletnega dné, ko se je bila bogata pšenica že dobro zazorila in nobeden ni pričakoval hude ure, izšle so Krivjopete iz svojih duplin in jele vpiti: Spravite svoje blago; nevihta se s točo bliža! — V tem pa, ko je vsak, kdor je mogel, šel na polje, pobrale so hudobnice in odnesle iz nevarovanih hiš vse otroke, ki so jim v roke prišli. Gostile so se namreč s človeškim mesom, ako so ga dobile, in posebno mala deca je bila pred njimi vselej v opasnosti. Kradle so jih, kjer se je dalo in jih nosile v svoje brloge. Redile so jih pridno z orehi, z lešniki in dr., ter že dobro rejene in opitane so jih hlastno pojedale. A tudi odraslim so nastavljalje pasti in jih lovile vánje. S kakim so se sprijaznile in ga niso usmrtila, a poučevale so ga v marsičem in razodele mu skrivnosti, vender ne brezplačno. Moral jim je opravljati hišna dela, za drva jim skrbeti in dr., ali pa se odkupiti s kakim detetom. Ako pa je med ljudi raznesel njih skrivnosti, strahovito so se maščevale nad njim in upepelile njega z družino in s pohištvo vred.

Tako so bile Krivjopete; a sedaj jih ni več, ker so jih baje duhovni pregnali. Jame, v katerih so bivale, kažejo se tu in tam še sedaj, in še dan danes se mladina boji in ogiblje takih jam. Jedno sem si hotel pregledati in se prepričati, ali bi se morda v njej kaj našlo, kar bi vero na Krivjopete podpiralo; ali ni bilo posebnosti. Vhod v jamo je podoben tesnim vratom, znotraj pa se prostor razširja, kakor kaka izba. Pravijo, da se v njej nahajajo kosti, katere imajo za ostanke krvavih pojedin, a zaslediti nisem mogel ničesa.

Na praznoverje o divjih babah osnovane pripovedujejo se mnoge pravljice. Žal, da se jih malo spominam! Evo jih nekoliko:

1. Krivjopete so ukradenega dečka v svoji jami redile. Ko se jim je zdel že precèj tolst, so nekega dne odhajajoče mlajše naročile najstarejši, ki je bila za kuharico, naj jim dečka priredi za večerjo. V jami pa je bil velikansk zaboj, kateri je imel nenavadno težak pokrov s pribitim, spodaj podolgič ostrim nožem. V tem zaboji so Krivjopete hranile mimo družib rečij tudi orehe in lešnike za pitanje otrok. Kadar je hotela kuharica otroka opraviti, odprla mu je zaboj in mu rekla vzeti si po navadi orehov; ko se je pa nesrečnež zaboju čez kraj sklonil, spustila je starka nánj silen pokrov in ga tako presekala. Ali kadar je mislila tudi s tem dečkom tako storiti in mu je velela orehov si vzeti, on ni hotel, proseč je, naj mu jih sama dá; in ker ga ni mogla spraviti na to, da bi se sam po-

služil, misleča ga na drug način usmrtiti odpre skrinjo in seže vánjo po orehe. V tem pa prekanjeni deček hitro skoči k njej in spusti nánjo smrtonosni pokrov. Potem pa vesel in rešen zbeži na svoj dom.

2. Dva mlada pastirja sta bila vsled svoje nemarnosti izgubila na paši krave. Iskala sta jih do mraka brez vspeha, slednjič sta vender zaslišala mukanje pri nekem gozdu. Ko sta jo vesela na óno stran pobrala, mukanje je donelo že v gozdu; a pastirja za njim. Sledéca svojo živino prišla sta daleč v gozd in pala v roke dvema Krivjopetama, kateri sta posnemali mukanje izgubljenih krav, da bi pastirja zmotili in vplenili.

3. Neka deklica, gredoča k studencu po vode, naletela je na Krivjopeto, in deklice ni bilo več nazaj.

4. Precèj debel starček je hodil svojo pot, ko se mu pridruži zvita Krivjopeta. Pripoveduje mu, v kako lepi palači prebiva, kako čudne reči hrani v njej in marsikaj družega, a tako lepo in sladko, da bedak, omamljen od divnega pripovedovanja na njeno povabilo gré za njó ogledovat si čudne palače. Ko dospeta do neke dupline, Krivjopeta zgrabi starca in ga vánjo potisne, vesela, da si je pridobila tako tolst plen.

5. Neki krojač, ki je bil Krivjopetam v pest prišel, zadobil je prostost z obljubo, da jim mora brž dovesti petero, to je polovico svojih otrok. Vračajočemu se na dom zagrozile so se, da mu bodo vseh desetero otrok pokončale zraven pa še njega in pohištvo, ako ne dopolni takoj svoje obljube. Neverni krojač oproščen, ne zmenivši se niti za dano besedo, niti za preteče maščevanje, sinov ni dovel; a prej nego je minulo štiri in dvajset ur, uničil je strašen požar njega in sinove s pohištvom vred.

6. Mlada Krivjopeta se je zagledala v zalega mladeniča, in ker tudi ona se mu ni videla napačna, vzela sta se in skupaj živela več let. Ko je nastal nekega dné prepir med njima, zadrhl se je mož na ženo, pitajoč jo s Krivjopeto. Na to žena pobere svoje otroke in zbeži, da ni bilo več o njej ni duha ni sluha. Pravijo pa, da je od jeze otroke pojedla.

7. Neki mož, ki je moral že od mladih nog služiti divjim babam, poželed je pogledat, kaj in kako je doma. Dovolile so mu z obljubo, da se mora v kratkem povrniti. Ker jim je dobro opravljal vsa dela, dale so mu v plačilo, da nese domačim polno vročo dragocenostij, z opominom, da ne sme pogledati, kakove so, dokler ne pride na dom. Na poti je pa radovednost premagala nestrpljivega možička. Pogledal je v vrečo, a ker se ni držal opomina, izpremenil se mu je dragoceni zaklad v oglje.

8. Že več let je služil pri Krivjopetah neki mož. Ko ni mogel več premagovati želje po izgubljenem domu, da bi mogel uiti, izmislil si je zvijačo. Nekega dné, ko je drvaril, kakor po navadi pod varstvom Krivjopete, da bi ga ta za njim bežéča zopet ne ujela, reče jej, ko je ravno razbijal neko deblo, naj dene, ker ni imel s čem zakliniti, roki v napravljeno razpoklino, da bi mogel iz nje laže vzeti sekiro. Krivjopeta, ne sluteča hudega, storila mu je po volji. Ko je pa drvar sekiro izvedel, zaprla se je razpoklina in Krivjopeti roki ujela in jo tako priklenila k deblu. Mož pa rogajoč se vpijoči od bola je srečno odnesel pete.

Beseda o ženstvu.

Spisala Franja Robídvčeva.

„Ali je dovolj, da je lepa?“

„Dovolj,“ rekla je neka mati, ko se je v obiteljskem svétu sukala govornica ob vzgoji hčérini. „Dovolj, da je lepa,“ pravi še tudi mnoga druga rodíca, ako premišlja svoje hčere bodočnost — kar jej je dolžnost — in katera mati ne misli, da je nje dete najlepše?

„Ali je lepa?“ tako svet najprej vprašuje, kadar se vrtí pogovor o kateri le nekoliko imenitnejši ženski. Lepota je često usoda ženska, mnogokrat nesrečna, ako ni združena ž njo vzgoja duhá in srca!

Lepota slepí, očara, duh prevladuje, veže. Duh, spojen s srčno dobroto, pridobiva si zmago v vrstah svojcev, zató je njegova zmaga stanovita in ima veliko ceno.

Jeden najblažjih rodoljubov slovenskih, iskren prijatelj naši mladini, ki ga je mnogo prenašlo vzela neizprosljiva smrt, zapel je hčeram našega naroda:

„Delaj, moli hčérka moja,
Tudi pój veselo vmes,
Da rosí le sreča tvoja,
Domovine čast z nebes!“

Čujejo se dan danes po gostem tožbé, da moški mnogo in brez pravice zahtevajo od deklet, predno se jim vidi vredna kakšna ubožica, vésti jo pred oltar. Pripetí se potem časih res, da se takšni strogi izbirači nekako opekó, kakor velí prislovica: „Kdor malega ne čestí, večjega vreden ni“, in istina je, kdor ne spoštuje malih duševnih darov,